

*«Οι πολιτιστικές σχολικές εκδρομές ως τρόπος γνωστικής
αποτύπωσης, δημιουργικής εμπειρίας και μάθησης»*

*Αμαλία Κ. Ηλιάδη, φιλόλογος-ιστορικός, (Μεταπτυχιακό Δίπλωμα
Βυζαντινής Ιστορίας απ' το Α.Π.Θ.), Δ/ντρια 5^ο ΓΕΛ Τρικάλων*

Ένα μουσείο ή πολύκεντρο Πολιτισμού, συνήθως, παρουσιάζει τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι μιας ορισμένης περιοχής προσαρμόσαν τη ζωή τους στο χώρο, σε διαφορετικές χρονικές και ιστορικές περιόδους. Στις αίθουσές του φιλοξενείται συλλογή αντικειμένων με ιστορική ή συμβολική αξία. Οι επισκέπτες έρχονται σε επαφή με το πέτρινο ή το δασώδες τοπίο της συγκεκριμένης περιοχής. Πώς οι ντόπιοι προσαρμόστηκαν στην τραχιά γη και δάμασαν προς όφελός τους την άφθονη πέτρα ή την άφθονη ξυλεία; Μέσα από το φωτογραφικό φακό διαφόρων καλλιτεχνών φωτογράφων και τα αντικείμενα μιας συλλογής, παρουσιάζονται οι τρόποι διαβίωσης, τα τοπικά προϊόντα και ο τρόπος συλλογής, παραγωγής και επεξεργασίας τους. Αποτέλεσμα ποιών συνθηκών είναι η καλή ποιότητα των προϊόντων; Οι αυθεντικές γεύσεις ξυπνούν παιδικές μνήμες ενώ παράλληλα η καλλιέργεια και η ανάδειξη των τοπικών προϊόντων αποκτά ιδιαίτερη σημασία στη σημερινή οικονομική συγκυρία.

Ωστόσο, το ταξίδι αυτό στο χρόνο δεν παραμένει μόνο στο χθες αλλά συνδέεται και εναρμονίζεται με το παρόν. Οι μαθητές όντας γεμάτοι από εικόνες ενός ενδιαφέροντος τόπου, από τη ζωή και την πολιτιστική του ταυτότητα, συγχρονίζονται με το σήμερα και με τη βοήθεια ενδεχομένως διαδραστικού χάρτη καλούνται να περιηγηθούν στα αξιολογότερα σημεία τουριστικού ενδιαφέροντος όλης της περιοχής. Επομένως, η επίσκεψη σε ένα κέντρο Πολιτισμού, αποτελεί αφετηρία ή σταθμό για περιήγηση στην περιοχή, στο πλαίσιο μιας μονοήμερης ή πολυήμερης

εκπαιδευτικής εκδρομής. Συνεπικουρώντας στο έργο του σχολείου και συμβάλλοντας στην κατάκτηση της βιωματικής γνώσης, προσφέρει εμπειρίες που βασίζονται στην επαφή με πραγματικά αντικείμενα και ουσιαστικά βοηθά τους μαθητές να συμπληρώσουν τις θεωρητικές τους γνώσεις. Για παράδειγμα, οι μαθητές επισκεπτόμενοι μουσεία σε συνέχεια του μαθήματος της Ιστορίας, εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους για σημαντικά ιστορικά γεγονότα τοπικής ιστορίας, τα ήθη, τα έθιμα, τη θρησκεία και την τέχνη μιας περιοχής.

Στα μουσεία και στα κέντρα Πολιτισμού παράλληλα πραγματοποιούνται διαδραστικά εκπαιδευτικά προγράμματα και δράσεις για μαθητές όλων των ηλικιών, τα οποία συνοδεύονται από πλήρη εκπαιδευτικό φάκελο. Επίσης διοργανώνονται και άλλες εκπαιδευτικές δραστηριότητες όπως ξεναγήσεις, παρουσιάσεις βιβλίων, ομιλίες, μουσικοχορευτικές εκδηλώσεις ή θεατρικές παραστάσεις κτλ. Μαθητές και εκπαιδευτικοί λειτουργοί αποτελούν ένα από τα πρωτεύοντα κοινά των Μουσείων αλλά και ένα ουσιαστικό κομμάτι της κοινωνίας που μπορεί να συμβάλλει αποφασιστικά στην προώθηση του πολιτισμού μας μέσω της διαδραστικής και συμμετοχικής διαδικασίας.

Η οργάνωση εκπαιδευτικών σχολικών εκδρομών στην ευρύτερη περιοχή της Ελληνικής περιφέρειας είναι ένα έργο που αντικατοπτρίζει την αγάπη των ανθρώπων για τον τόπο τους και την πολιτιστική τους κληρονομιά, συλλογικό και εμπνευσμένο από την ανάγκη του τόπου για ανάπτυξη. Εξάλλου, η Ελλάδα στο σύνολό της αποτελεί μια ιδιαίτερη γεωγραφική ενότητα, συνδυάζοντας τόσο το ορεινό όσο και το θαλάσσιο τοπίο με αδιάσπαστη οικιστική συνέχεια από τους προϊστορικούς χρόνους μέχρι και σήμερα. Οριοθετεί έναν ιστορικό τόπο με μοναδική σημασία και συνέχεια σε όλες τις περιόδους, από την προϊστορική έως και τη σύγχρονη, με κατάλοιπα μνημείων της αρχαίας και βυζαντινής κυρίως περιόδου, ιδιαίτερα σημαντικά για την ιστορική-αρχαιολογική, καλλιτεχνική, αισθητική και περιβαλλοντική τους αξία.

Η οργανωμένη εκπαιδευτική επίσκεψη θα προσφέρει με τον τρόπο αυτό στους συμμετέχοντες τη δυνατότητα γνωριμίας τους με τον πολιτισμό μιας εποχής και μιας περιοχής. Η χώρα μας, λοιπόν, θεωρείται δίκαια ως μια από τις πλέον παραδοσιακές περιοχές της Ευρώπης με πολύτιμη ιστορική και πολιτιστική κληρονομιά. Είναι ένα «ανοιχτό μουσείο» που συνδυάζει αναρίθμητα ιστορικά μνημεία με την απερίγραπτη φυσική ομορφιά του επιβλητικού τοπίου της. Οι βυζαντινές και μεταβυζαντινές εκκλησίες, τα παγκοσμίου φήμης αρχαία μνημεία, τα κάστρα, τα παραδοσιακά ελαιοτριβεία, οι ανεμόμυλοι, και οι δεκάδες μοναδικοί παραδοσιακοί οικισμοί με την επιβλητική τους δόμηση το επιβεβαιώνουν. Η γλώσσα, τα ιδιώματα και οι ντοπιολαλιές της Ελλάδας που την καθιστούν «ανοιχτό μουσείο» και βιωματικό σχολείο παιδείας και πολιτισμού, συνιστούν τον κύριο λόγο για τον οποίο ο τόπος μας δύναται να επιλεγεί ως μοναδικός εκπαιδευτικός προορισμός για τους μαθητές όλων των βαθμίδων.

Οι προτεινόμενες Εκπαιδευτικές Επισκέψεις, οι εκδρομές και τα projects είναι επομένως αναπόσπαστο μέρος του εκπαιδευτικού προγράμματος για τους μαθητές

όλων των βαθμίδων. Η σχολική εκδρομή/επίσκεψη είναι η αφετηρία που οδηγεί σε ένα νέο σύνολο γνώσεων και εμπειριών, μένει βαθιά χαραγμένη στην μνήμη των μαθητών και σηματοδοτεί το σύνολο της μαθητικής περιόδου στη ζωή τους. Οι πολιτιστικές εκπαιδευτικές επισκέψεις και εκδρομές μπορούν να περιλαμβάνουν ποικίλες δραστηριότητες και να διαφοροποιηθούν ανάλογα με την εποχή, ώστε τα παιδιά να συμμετέχουν και η επίσκεψη να μετουσιώνεται σε εμπειρία.

Οι ομάδες των Μουσείων μας ως Κέντρων Πολιτισμού είναι διαθέσιμες σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς, προκειμένου να δημιουργήσουν από κοινού δράσεις που να συνδυάζονται με οποιαδήποτε σχολική δραστηριότητα. Μαζί με όλους μας έχουν τη διάθεση να μοιραστούν την εμπειρία μας και μετά από την επίσκεψη στο μουσείο-Κέντρο Πολιτισμού, μέσα από τη δημιουργία, την υλοποίηση και την προβολή των μαθητικών-εκπαιδευτικών projects. Εξάλλου, η αποτελεσματικότερη εκπαίδευση είναι αυτή που αφήνει το παιδί να παίζει με όμορφα πράγματα, όπως σημείωσε ο Πλάτων.

Αναφερόμενη στην ανάγκη της υλοποίησής της, μια εκπαιδευτική εκδρομή αποτελεί συμπλήρωμα της αγωγής των μαθητών, γιατί τους δίνει τη δυνατότητα

- να έρθουν σε επαφή με τους αρχαίους τόπους που έχουν ιδιαίτερη μορφωτική αξία,
- να γνωρίσουν τα επιτεύγματα του ανθρώπου μέσα στη μακροχρόνια πορεία του πολιτισμού και
- να καλλιεργήσουν την κοινωνικότητά τους.

Οι επιδιωκόμενοι στόχοι-σκοποί της συγκεκριμένης εκδρομής, όπως έχει παραπάνω αναφερθεί, είναι παιδαγωγικοί, μορφωτικοί, εκπαιδευτικοί και «κοινωνικοποιητικοί». Πριν την επίσκεψη στο χώρο, δομούνται και πραγματοποιούνται δραστηριότητες προετοιμασίας μελέτης μέσα στην τάξη. Μπορούν να δημιουργηθούν ομάδες μελέτης, οι οποίες θα έχουν ως σκοπό να συγκεντρώσουν οι μαθητές υλικό από το διαδίκτυο σχετικό με την περιοχή (Μελέτη των κειμένων του Ομήρου, του Θουκυδίδη και του Πausανία, της ιστορίας και της μυθολογίας της περιοχής) και στη συνέχεια να αναπτύξουν τον τρόπο έκφρασής τους πάνω στο θέμα π.χ. «Αναζητώντας την Αρχαία Τρίκκη.. τη Γη του Ασκληπιού» με εικαστικές δημιουργίες, γραπτά κείμενα, πίνακες με εικόνες, φωτογραφίες και πληροφορίες, δραματοποιήσεις και θεατρικά δρώμενα, μουσική έκφραση κλπ. αναζήτηση στοιχείων για ιστορικές οικογένειες της περιοχής, γραφιστικές-ψηφιακές αναπαραστάσεις στο διαδίκτυο κ.ά...

Επί παραδείγματι, αντλημένη από το διαδίκτυο, υπάρχει πλήρης γραφιστική αναπαράσταση της Αυτοκρατορικής Κωνσταντινούπολης αλλά και ιστορικών μορφών που παρουσιάζει στην συλλογή του ένας Γάλλος, ο Antoine Helbert. Αποδεικνύοντας στην πράξη, ότι το μεγαλείο ενός πολιτισμού γίνεται ακόμα μεγαλύτερο μέσα από τα μάτια των ξένων, καταδεικνύει ένα λαμπρό παρελθόν το οποίο δημιουργεί θλίψη για τη σημερινή του κατάπτωση. Ο Γάλλος καλλιτέχνης από

το Στρασβούργο, είναι ζωγράφος, γλύπτης, γραφίστας, αλλά και ειδικεύεται στην ψηφιακή φωτογραφία καθώς και στην σκηνογραφία όπερας. Το ενδιαφέρον του για την Ανατολική Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία το χρωστάει στην μητέρα του, η οποία του δώρισε ένα βιβλίο για το χιλιόχρονο Βυζάντιο.

Είναι προφανές ότι η εκπληκτική πολιτιστική αλλά και πολιτική πορεία της Αυτοκρατορίας έδωσε στον καλλιτέχνη ένα νέο πεδίο έμπνευσης, το οποίο προσπάθησε να εξερευνήσει μέσω της δουλειάς του η οποία, επικεντρώνεται στη δημιουργία ψηφιακών πινάκων, εμπνευσμένων από δραματικές ιστορικές σκηνές, μορφές αυτοκρατόρων και βασιλισσών, αλλά και μεγαλοπρεπών κτισμάτων με κορυφαίο όλων την δημιουργία της Βασιλίδας των Πόλεων, της Κωνσταντινούπολης. (3D μνημεία της Κωνσταντινούπολης. Δείτε εδώ <https://www.youtube.com/user/Byzantium1200> βίντεο με ψηφιακές αναπαραστάσεις ρωμαϊκών και βυζαντινών μνημείων της Κωνσταντινούπολης).

...Έτσι και με όλους αυτούς τους τρόπους, οι μαθητές/τριες ερευνούν, μαθαίνουν, εντοπίζουν... σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς. Οι μαθητές συγκεντρώνουν πληροφορίες π.χ. για τα χαρακτηριστικά αρχιτεκτονικά στοιχεία των παραδοσιακών σπιτιών τα οποία και παρουσιάζουν στις υπόλοιπες ομάδες της τάξης. Οι δημιουργίες των μαθητών δύναται να φιλοξενηθούν στα Κέντρα Πολιτισμού των κατά τόπους δήμων της χώρας και να εκτεθούν σε ανάλογη διοργάνωση στο άμεσο μέλλον. Επίσης οι Δήμοι μπορούν να εκδώσουν μαθητικό τουριστικό οδηγό, σχεδιασμένο από μαθητές για μαθητές.

Συνήθως ακολουθούν δραστηριότητες στο χώρο της επίσκεψης όπως:

- Παρουσίαση των σημείων ενδιαφέροντος από ομάδες μαθητών
- Παιχνίδι ρόλων/θεατρικό παιχνίδι με τις ιστορικές προσωπικότητες
- Ξενάγηση από τους μαθητές με βάση τη μελέτη τους
- Σύντομο θεατρικό από τους μαθητές στο χώρο αρχαίου θεάτρου
- Εκμάθηση παραδοσιακών χορών και τραγουδιών, κτλ

Ενδεικτικό Θεματικό Πρόγραμμα μιας Πολιτιστικής σχολικής εκδρομής αποτελεί το ακόλουθο: Περιπατώντας στους Αρχαίους-παλαιούς Δρόμους: πρόκειται για έναν περίπατο πολιτιστικής κληρονομιάς, κατά τη διάρκεια του οποίου οι μαθητές επισκέπτονται τα αρχαιολογικά και ιστορικά μέρη μιας πόλης, τις παλαιές γειτονιές της, ενημερώνονται με βιωματικές διαδραστικές μεθόδους για την ιστορία και τους θρύλους σχετικά με την ίδρυση και την εξέλιξη της πόλης και την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική της.

Δραστηριότητες μετά την επίσκεψη: μετά την επίσκεψη οι πληροφορίες, οι εικόνες, οι εμπειρίες βρίσκουν τη θέση τους μέσα στη σχολική αίθουσα. Η εμπειρία είναι βιωματική, δεν μεταφέρεται... Με αυτόν τον τρόπο οι μαθητές μέσα από μια τόσο ευχάριστη διαδικασία όπως αυτή της εκδρομής καλούνται να γίνουν δημιουργικοί και αποτελεσματικοί.

Στη συνέχεια παρουσιάζουν... Η κάθε ομάδα μαθητών επιλέγει ένα ψηφιακό ή φυσικό έκθεμα από το Μουσείο που επισκέφθηκε, που στο τέλος της εκδρομής θα παρουσιάσει στους υπόλοιπους. Η παρουσίαση των ομάδων μπορεί να βιντεοσκοπηθεί και να ανεβεί στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης όπου οι μαθητές αντίστοιχων projects θα μπορούν να παρατηρήσουν και να ωφεληθούν από το αποτέλεσμα.

Ζουν, Αποτυπώνουν, Θυμούνται... Η τεχνική της φωτογραφίας, η δημιουργικότητα και η φαντασία των παιδιών, η συμμετοχή των εκπαιδευτικών και το φυσικό τοπίο αποτελούν τα μέσα και την πρόκληση για τη δημιουργία της αναμνηστικής φωτογραφίας. Τα παιδικά μαθητικά χρόνια είναι πηγή αναμνήσεων και συναισθημάτων, εικόνων και εμπειριών που μας διαμορφώνουν ως ενήλικες. Από το project θα προκύψει παρουσίαση των καλύτερων αναμνηστικών φωτογραφιών. Οι μαθητές μπορούν να εντοπίσουν φωτογραφίες από το διαδίκτυο ή να συμπεριλάβουν δικές τους και να χρησιμοποιήσουν ως λεζάντες στίχους που θα επιλέξουν από ποιήματα που θα τους έχουν προταθεί από τους εκπαιδευτικούς.

Πολλές περιοχές της Ελλάδας έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν στους μαθητές που τις επισκέπτονται, όχι μόνο την ευχαρίστηση του ταξιδιού, της αναψυχής, αλλά και ξεχωριστή, πολυποίκιλη γνώση, λόγω του ιδιαίτερου ρόλου του κάθε τόπου-περιοχής στην συλλογική μας ιστορία, συν τοις άλλοις και στην Απελευθέρωση του Έθνους το 1821.

Η πρόταση αυτή αφορά την επίσκεψη μιας οποιασδήποτε πόλης-οικισμού και μπορεί να πραγματοποιηθεί είτε πρόκειται για ημερήσια επίσκεψη είτε για πολυήμερη. Οι μαθητές θα δουλέψουν μοιρασμένοι σε ομάδες και η κάθε μια θα αναλάβει ένα από τα παρακάτω θέματα: -οι περιοχές της πόλης και η γεωγραφία της, -αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία, -χώροι με σημασία στη σύγχρονη πόλη, -μουσεία και εκθέσεις, -καλλιτεχνικά δρώμενα, -χώροι φυσικού κάλλους κ.α.

Επίσης, το παρόν άρθρο-πρόταση βασίζεται στη διαπίστωση ότι οι σχολικές εκδρομές έχουν περισσότερο ψυχαγωγικό χαρακτήρα παρά εκπαιδευτικό. Οι μαθητές με αυτή αποκτούν ενεργό ρόλο κατά τον σχεδιασμό και κατά την πραγματοποίηση της εκδρομής, αναπτύσσοντας παράλληλα δεξιότητες κλασικού και νέου γραμματισμού. Επιπλέον, επιλέχθηκαν οι εκδρομές, διότι οι άτυπες σχολικές πρακτικές θεωρούνται ως μια από τις λίγες ευκαιρίες που έχει ο εκπαιδευτικός για ουσιαστική παρέμβαση προς δημιουργικότερες διδακτικές προσεγγίσεις στη διάρκεια ενός διδακτικού, σχολικού έτους.

